

แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ดนตรีไทย เรื่อง เครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย

เวลา ๔ ชั่วโมง

๑. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑) ศ.๒.๑ (๓,๕)

- ร้องเพลงและใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการร้องเพลงด้วยบทเพลงที่หลากหลายรูปแบบ
- ใช้และบำรุงรักษาเครื่องดนตรีอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบ

๒. สาระสำคัญ

อ่าน เขียน โน้ตไทย การขับร้องเพลงไทยเดิม เพลงปลุกใจ และปฏิบัติเครื่องดนตรีตามโน้ตเพลงไทย(ขลุ่ย) ขับร้องและการบรรเลงเครื่องดนตรีประกอบการร้องเพลง รู้จักระมัดระวังในการใช้และเก็บรักษาเครื่องดนตรีและมีความรับผิดชอบ

๓. จุดประสงค์

- อธิบายประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีไทยอย่างสังเขปได้(K)
- จำแนกเครื่องดนตรีไทยได้ถูกต้อง(K)
- บอกลักษณะของวงดนตรีไทยแต่ละประเภทได้(K)
- ใช้และดูแลรักษาเครื่องดนตรีไทยได้ถูกต้องตามหลักการ(P)
- เห็นคุณค่าและอนุรักษ์เครื่องดนตรีไทยได้(A)

๔. สาระการเรียนรู้

- ประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีไทย
- ประเภทของเครื่องดนตรีไทย
- ลักษณะของวงดนตรีไทย
- ลักษณะของวงดนตรีพื้นบ้าน
- การดูแลรักษาเครื่องดนตรีไทย

๕. กิจกรรมการเรียนรู้ ตามรูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลซิปปา (CIPPA Model) โดย ทิศนา แคมมณี

ขั้นที่ ๑ การทบทวนความรู้เดิม

ครูให้นักเรียนดูภาพเกี่ยวกับดนตรีไทย แล้วให้นักเรียนสังเกตดูภาพ และร่วมอภิปรายประเด็นต่อไปนี้

- ในชีวิตประจำวันของนักเรียนเกี่ยวข้องกับภาพต่าง ๆ เหล่านี้หรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนเคยใช้เครื่องดนตรีอะไรบ้าง นอกเหนือ จากรูปภาพ

ขั้นที่ ๒ การแสวงหาความรู้ใหม่

๑. นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เรื่อง เครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย จำนวน ๑๐ ข้อ เวลา ๑๐ นาที

๒. นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๖ คน ระดมสมองบอกเครื่องดนตรีไทยแต่ละประเภทที่นักเรียนรู้จัก

๓. นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเนื้อหาในใบความรู้ เรื่องเครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย ใบความรู้เรื่อง ความหมายและประวัติความเป็นมาดนตรีไทย ใบความรู้เรื่อง ประเภทของเครื่องดนตรีไทย ใบความรู้ เรื่องประเภทวงเครื่องดนตรีไทย และค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น หนังสือในห้องสมุด หนังสือเรียนดนตรี-นาฏศิลป์ เว็บไซต์สำหรับค้นหาข้อมูล

ขั้นที่ ๓ การศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ใหม่และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

๑. นักเรียนระดมสมอง รวบรวมข้อมูลและช่วยกันหาภาพประเภทของเครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย และคู่มือ CAI เรื่อง ลักษณะของวงดนตรีพื้นบ้าน การดูแลรักษาเครื่องดนตรีไทย

ขั้นที่ ๔ การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม

๑. แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับ เรื่องเครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย รวมทั้งการดูแลรักษาเครื่องดนตรีไทย

๒. ครูผู้สอนนำเสนอผลสรุป พร้อมทั้งยกตัวอย่างภาพประกอบพร้อมคำอธิบาย

ขั้นที่ ๕ การสรุปและจัดระเบียบความรู้

นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเนื้อหาเรื่อง ประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีไทย ประเภทของเครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย การดูแลรักษาเครื่องดนตรีไทย วงดนตรีพื้นบ้าน

ขั้นที่ ๖ การปฏิบัติ และ/หรือการแสดงผลงาน

1. นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๖ คน ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีไทย ประเภทของเครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย การดูแลรักษาเครื่องดนตรีไทย วงดนตรีพื้นบ้าน จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ เว็บไซต์สำหรับค้นหาข้อมูล

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำผลจากการศึกษาค้นคว้า มานำเสนอร่วมกันในชั้นเรียน

ขั้นที่ ๗ การประยุกต์ใช้ความรู้

1. นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

2. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน เรื่องเครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย จำนวน 10 ข้อ 10 นาที

๖. สื่อการเรียนรู้

๑. ภาพเครื่องดนตรีไทย
๒. แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน เรื่อง เครื่องดนตรีและวงดนตรีไทย
๓. ใบงาน เรื่อง ความหมายและประวัติความเป็นมาดนตรีไทย
๔. ใบความรู้เรื่อง ความหมายและประวัติความเป็นมาดนตรีไทย
๕. ใบความรู้เรื่อง ประเภทของเครื่องดนตรีไทย
๖. ใบงาน เรื่อง ประเภทของเครื่องดนตรีไทย
๗. ใบความรู้ เรื่องประเภทวงเครื่องดนตรีไทย
๘. สื่อ CAI

๗. กิจกรรมเสริมการเรียนรู้

1. นักเรียนสำรวจเครื่องดนตรีไทยภายในหมู่บ้านว่ามีอะไรบ้าง

๘. แหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม

๑. เว็บไซต์ <http://www.Sa-nga.net> <http://www.siamnt.com/culture-instrument/html/history.php>
<http://www.siamnt.com/culture-instrument/html/history.php> หรือเว็บไซต์สำหรับค้นข้อมูล เช่น
<http://www.google.com>, <http://www.yahoo.com>

๒. ครูสอนดนตรี

๑. ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ ร้านคอมพิวเตอร์ที่มีบริการอินเทอร์เน็ต บ้านของนักเรียนที่ติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต

๙. การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

วิธีการวัด/สิ่งที่วัด

๑. สังเกตจากการอภิปราย
๒. สังเกตความตั้งใจ ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ส่งงานตรงเวลา หรือก่อนกำหนด
๓. สังเกตพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และเต็มใจทำงาน
๔. สังเกตพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกับกลุ่ม
๕. สังเกตขณะค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งความรู้และการใช้คอมพิวเตอร์ในการทำรายงาน

เครื่องมือวัด

๑. ใบงาน
๒. กิจกรรม
๓. แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน

10. บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

- 1. ผลการสอน _____
- 2. ปัญหา/อุปสรรค _____
แนวทางแก้ไข _____
- 3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม _____

ลงชื่อ..... (ผู้สอน)
(นางหนูอร โคตรชนะ)
ครูผู้ช่วย

แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน

๑. ข้อความใดถูกต้อง

- ก. เครื่องดนตรีไทยแบ่งออกเป็นเครื่องดีด, สี, ดี, เป่า, เขย่า,
- ข. เครื่องดนตรีไทยแบ่งออกเป็นเครื่องเป่า, เครื่องสาย, เครื่องหนัง
- ค. เครื่องดนตรีไทยแบ่งออกเป็นเครื่องเป่าพาทย์, เครื่องสาย
- ง. เครื่องดนตรีไทยแบ่งออกเป็นเครื่องดีด, สี, ดี, เป่า

๒. ข้อใดไม่เข้าพวก

- ก. ระนาดเอก ฉิ่ง โหม่ง
- ข. ซอด้วง ซออู้ จะเข้
- ค. โหม่ง กลองแขก ตะโพน
- ง. ระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ขิม

๓. จะเข้มีสายทั้งหมดกี่สาย

- ก. 2 สาย
- ข. 3 สาย
- ค. 4 สาย
- ง. 5 สาย

๔. เครื่องดนตรีใดทำด้วยโลหะ

- ก. ตะโไลค์ โป้ด
- ข. ระนาดเอก
- ค. มโหระทึก
- ง. กรับพวง

๕. ข้อใดกล่าวถึงระนาดทุ้มได้ถูกต้องที่สุด

- ก. มีจำนวน 17 ลูกมีเสียงทุ้มนุ่มนวลเกิดขึ้นในรัชกาลที่ 3 ใช้ผสมในวงปี่พาทย์เครื่องคู่
- ข. ใช้คู่กับระนาดเอกในวงมโหรี
- ค. มีขนาดใหญ่กว่าระนาดเอก มีเสียงทุ้มกว่าใช้ในวงปี่พาทย์
- ง. ไม่ที่ใช้ตีใช้แบบเดียวกับระนาดเอกแต่ให้เสียงที่ทุ้มกว่า

๖. เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรี

ก. ฆ้องราว

ข. ฆ้องคู่

ค. มโหระทึก

ง. ฆ้องมอญ

๗. วงดนตรีไทยแบ่งออกเป็นกี่ประเภท

ก. ๑ ประเภท

ข. ๒ ประเภท

ค. ๓ ประเภท

ง. ๔ ประเภท

๘. วงปี่พาทย์เกิดจากการประสมวงกันระหว่างเครื่องดนตรีประเภทใด

ก. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี

ข. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี

ค. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด

ง. ถูกทั้งข้อ ข และ ค

๙. วงดนตรีประเภทใดที่ไม่ใช้ปี่ร่วม

ก. วงปี่พาทย์

ข. วงมโหรี

ค. วงเครื่องสาย

ง. ถูกทั้งข้อ ก และ ข

๑๐. วงปี่พาทย์มีทั้งหมดกี่แบบ

ก. ๒ แบบ

ข. ๓ แบบ

ค. ๔ แบบ

ง. ๕ แบบ

ใบความรู้ เรื่องความหมายและประวัติความเป็นมาดนตรีไทย

ดนตรีไทย หมายถึง เพลงที่มีระดับเสียงซึ่งประกอบขึ้นเป็นทำนอง มีลีลา จังหวะ ความดัง-ค่อย สลับซับซ้อน มีความไพเราะ ก่อให้เกิดความรู้สึกรื่นเริง สนุกสนาน รัก อ่อนหวาน ให้ความเศร้า โศก ปลุกใจให้อีกหิม เป็นต้น

ประวัติดนตรีไทย

ได้มีผู้เสนอแนวทัศนะในเรื่องนี้ไว้ 2 ทัศนะที่แตกต่างกันคือ

ทัศนะที่ 1 สันนิษฐานว่า ดนตรีไทย ได้แบบอย่างมาจากอินเดีย ปรากฏรูปร่างลักษณะ เครื่องดนตรี ของประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย เช่น จีน เขมร พม่า อินโดนีเซีย และ มาเลเซีย มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เป็นส่วนมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก ประเทศเหล่านั้นต่างก็ยึดแบบฉบับ ดนตรี ของอินเดีย เป็นบรรทัดฐาน

ทัศนะที่ 2 สันนิษฐานว่า ดนตรีไทย เกิดจากความคิด และ สติปัญญา ของคนไทย เกิดขึ้นมาพร้อมกับคนไทย ตั้งแต่ สมัยที่ยังอยู่ทางตอนใต้ ของประเทศจีนแล้วทั้งนี้เนื่องจาก ดนตรี เป็นมรดกของมนุษยชาติ ทุกชาติทุกภาษาต่างก็มี ดนตรี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ ของตนด้วยกันทั้งนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่า เครื่องดนตรี ดั้งเดิมของไทย จะมีชื่อเรียกเป็นคำโดด ซึ่งเป็นลักษณะของคำไทยแท้ เช่น เกราะ, โกร่ง, กรับ , ฉาบ, ฉิ่ง , ปี่, ขลุ่ย , ฆ้อง, กลอง .. เป็นต้นต่อมาเมื่อไทยได้ อพยพ ลงมาตั้งถิ่นฐานในแถบแหลมอินโดจีน จึงได้มาพบวัฒนธรรมแบบอินเดีย โดยเฉพาะ เครื่องดนตรี อินเดีย ซึ่งชนชาติมอญ และ เขมร รับไว้ก่อน ชนชาติไทย ซึ่งมีนิสัยทางดนตรีอยู่แล้ว จึงรับเอาวัฒนธรรมทางดนตรีแบบอินเดีย ผสมกับแบบมอญและเขมรเข้ามาผสมกับดนตรีที่มีมาแต่เดิมของตน จึงเกิดเครื่องดนตรีเพิ่มขึ้นอีก ได้แก่ พิณ , สังข์ , ปี่โฉม , บัณเฑาะว์ , กระจับปี่ และจะเข้ เป็นต้น

วิวัฒนาการของ ดนตรีไทย สมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ดนตรีไทย มีลักษณะเป็นการขับลำนำ และร้องเล่นกันอย่างพื้นเมือง เกี่ยวกับ เครื่องดนตรีไทย ในสมัยนี้ ปรากฏหลักฐานกล่าวถึงไว้ในหนังสือ ไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึง "เสียงพาทย์เสียงพิณ" ซึ่งจากหลักฐานที่กล่าวนี้ สันนิษฐานว่า วงดนตรีไทย ในสมัยสุโขทัย มีดังนี้ คือ

1. วงบรรเลงพิณ มีผู้บรรเลง 1 คน ทำหน้าที่ตีพิณและขับร้องไปด้วย เป็นลักษณะของการขับลำนำ
2. วงขับไม้ ประกอบด้วยผู้บรรเลง 3 คน คือ คนขับลำนำ 1 คน คนตี ซอสามสาย คลอเสียงร้อง 1 คน และคนโกว บัณเฑาะว์ ให้จังหวะ 1 คน
3. วงปี่พาทย์ เป็นลักษณะของวงปี่พาทย์เครื่อง 5 มี 2 ชนิด คือ 3.1 วงปี่พาทย์เครื่องห้า อย่างเบา ประกอบด้วยเครื่องดนตรีชนิดเล็ก ๆ จำนวน 5 ชิ้นคือ 1. ปี่ 2. กลองชาตรี 3. ทับ (โทน) 4. ฆ้องคู่ และ 5. ฉิ่ง ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ละครชาตรี (เป็นละครเก่าแก่ที่สุดของไทย)

3.2 วงปีพาทย์เครื่องห้า อย่างหนัก ประกอบด้วย เครื่องดนตรีจำนวน 5 ชิ้น คือ 1. ปี่ใน 2. ฆ้องวง (ใหญ่) 3. ตะโพน 4. กลองทัด และ 5. ฉิ่ง ใช้บรรเลงประกอบในงานพิธีและบรรเลงประกอบ การแสดงมหรสพ ต่าง ๆ จะเห็นว่า วงปีพาทย์เครื่องห้า ในสมัยนี้ยังไม่มีระนาดเอก

4. วงมโหรี เป็นลักษณะของวงดนตรีอีกแบบหนึ่ง ที่นำเอา วงบรรเลงพิณ กับ วงขับไม้ มาผสมกัน เป็นลักษณะของ วงมโหรีเครื่องสี่ เพราะประกอบด้วยผู้บรรเลง 4 คน คือ 1. คนขับลำนำและตี กรับพวง ให้จังหวะ 2. คนตี ซอสามสาย คลอเสียงร้อง 3. คนตีพิณ และ 4. คนตีทับ (โทน) ควบคุมจังหวะ

สมัยกรุงศรีอยุธยา

เกี่ยวกับลักษณะของ วงดนตรีไทย ในสมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาขึ้นกว่าในสมัยสุโขทัย ดังนี้ คือ

1. วงปีพาทย์ ในสมัยนี้ ก็ยังคงเป็น วงปีพาทย์เครื่องห้า เช่นเดียวกับในสมัยสุโขทัย แต่มีระนาดเอก เพิ่มขึ้น ดังนั้น วงปีพาทย์เครื่องห้า ในสมัยนี้ประกอบด้วย เครื่องดนตรี ดังต่อไปนี้ คือ 1. ระนาดเอก 2. ปี่ใน 3. ฆ้องวง (ใหญ่) 4. กลองทัด ตะโพน 5. ฉิ่ง

2. วงมโหรี ในสมัยนี้พัฒนามาจาก วงมโหรีเครื่องสี่ ในสมัยสุโขทัยเป็น วงมโหรีเครื่องหก เพราะได้เพิ่มเครื่องดนตรี เข้าไปอีก 2 ชิ้น คือ ขลุ่ย และ รำมะนา ทำให้ วงมโหรี ในสมัยนี้ประกอบด้วย เครื่องดนตรี จำนวน 6 ชิ้น คือ 1. ซอสามสาย 2. กระจับปี่ (แทนพิณ) 3. ทับ (โทน) 4. รำมะนา 5. ขลุ่ย 6. กรับพวง

สมัยกรุงธนบุรี

เนื่องจากในสมัยนี้เป็นช่วงระยะเวลาอันสั้นเพียงแค่ 15 ปี และประกอบกับ เป็นสมัยแห่งการก่อสร้างเมือง และการป้องกันประเทศเสียโดยมาก วงดนตรีไทย ในสมัยนี้จึงไม่ปรากฏหลักฐานไว้ว่า ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงขึ้น สันนิษฐานว่า ยังคงเป็นลักษณะและรูปแบบของ ดนตรีไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั่นเอง

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยนี้ เมื่อบ้านเมืองได้ผ่านพ้นจากภาวะศึกสงคราม และได้มีการก่อสร้างเมืองให้มั่นคงเป็นปึกแผ่น เกิดความ สงบร่มเย็น โดยทั่วไปแล้ว ศิลป วัฒนธรรม ของชาติ ก็ได้รับการฟื้นฟูทะนุบำรุง และส่งเสริมให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น โดยเฉพาะ ทางด้าน ดนตรีไทย ในสมัยนี้ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเจริญขึ้นเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้ คือ

สมัยรัชกาลที่ 1 ดนตรีไทย ในสมัยนี้ส่วนใหญ่ ยังคงมีลักษณะ และ รูปแบบตามที่มีมาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยา ที่พัฒนาขึ้นบ้างในสมัยนี้ก็คือ การเพิ่ม กลองทัด ขึ้นอีก 1 ลูก ใน วงปีพาทย์ ซึ่ง แต่เดิมมีแค่ 1 ลูก พอมาถึง สมัยรัชกาลที่ 1 วงปีพาทย์ มี กลองทัด 2 ลูก เสียงสูง (ตัวผู้) ลูกหนึ่ง และ เสียงต่ำ (ตัวเมีย) ลูกหนึ่ง และ การใช้ กลองทัด 2 ลูก ในวงปีพาทย์ ก็เป็นที่นิยมกันมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้

สมัยรัชกาลที่ 2 อาจกล่าวได้ว่าในสมัยนี้ เป็นยุคทองของ ดนตรีไทย ยุคหนึ่ง ทั้งนี้เพราะองค์พระมหากษัตริย์ ทรงสนพระทัย ดนตรีไทย เป็นอย่างยิ่ง พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถ ในทาง ดนตรีไทย ถึงขนาดที่ ทรงดนตรีไทย คือ ซอสามสาย ได้ มีชื่อกู่พระหัตถ์ชื่อว่า "ซอสามฟ้าฟาด" ทั้งพระองค์ได้ พระราชนิพนธ์ เพลง

ไทย ขึ้นเพลงหนึ่ง เป็นเพลงที่ไพเราะ และอมตะ มาจนบัดนี้นั่นก็คือเพลง "บุหลันลอยเลื่อน" การพัฒนาเปลี่ยนแปลงของ ดนตรีไทย ในสมัยนี้ก็คือ ได้มีการนำเอา วงปี่พาทย์มาบรรเลงประกอบการขับเสภา เป็นครั้งแรก นอกจากนี้ ยังมีกลองชนิดหนึ่งเกิดขึ้น โดยดัดแปลงจาก "เปิงมาง" ของมอญ ต่อมาเรียกกลองชนิดนี้ว่า "สองหน้า" ใช้ตีกำกับจังหวะแทนเสียงตะโพนในวงปี่พาทย์ ประกอบการขับเสภา เนื่องจากเห็นว่าตะโพนดังเกินไป จนกระทั่งกลองเสียงขับ กลองสองหน้านี้ ปัจจุบันนิยมใช้ตีกำกับจังหวะหน้าทับ ในวงปี่พาทย์ไม้แข็ง

สมัยรัชกาลที่ 3 วงปี่พาทย์ได้พัฒนาขึ้นเป็นวงปี่พาทย์เครื่องคู่ เพราะได้มีการประดิษฐ์ระนาดทุ้ม มาคู่กับระนาดเอก และประดิษฐ์ฆ้องวงเล็กมาคู่กับ ฆ้องวงใหญ่

สมัยรัชกาลที่ 4 วงปี่พาทย์ได้พัฒนาขึ้นเป็นวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ เพราะได้มีการประดิษฐ์ เครื่องดนตรีเพิ่มขึ้นอีก 2 ชนิด เลียนแบบ ระนาดเอก และระนาดทุ้ม โดยใช้โลหะทำลูกระนาด และทำรางระนาดให้แตกต่างไปจากรางระนาดเอก และระนาดทุ้ม (ไม้) เรียกว่าระนาดเอกเหล็ก และระนาดทุ้มเหล็ก นำมาบรรเลงเพิ่มในวงปี่พาทย์เครื่องคู่ ทำให้ ขนาดของ วงปี่พาทย์ขยายใหญ่ขึ้นจึงเรียกว่า วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ หนึ่งในสมัยนี้ วงการดนตรีไทย นิยมการร้องเพลงส่งให้คนตรีรับ หรือที่เรียกว่า "การร้องส่ง" กันมาก จนกระทั่ง การขับเสภาซึ่งเคยนิยมกันมาก่อนค่อย ๆ หายไป และการร้องส่งก็เป็นแนวทางให้มีผู้คิดแต่งขยายเพลง 2 ชั้นของเดิมให้เป็นเพลง 3 ชั้น และตัดลง เป็นชั้นเดียว จนกระทั่งกลายเป็นเพลงเถาในที่สุด นอกจากนี้ วงเครื่องสาย ก็เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลนี้เช่นกัน

สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงวงปี่พาทย์ขึ้นใหม่ชนิดหนึ่ง ซึ่งต่อมาเรียกว่า "วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์" โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร วัดดุสิต สำหรับใช้บรรเลงประกอบการแสดง "ละครดึกดำบรรพ์" ซึ่งเป็น ละครที่เพิ่งปรับปรุงขึ้นในสมัยรัชกาลนี้เช่นกัน หลักการปรับปรุงของท่านก็โดยการตัดเครื่องดนตรีชนิดเสียงเล็กแหลม หรือดังเกินไปออก คงไว้แต่เครื่องดนตรีที่มีเสียงทุ้ม นุ่มนวล กับเพิ่มเครื่องดนตรีบางอย่างเข้ามาใหม่ เครื่องดนตรี ในวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ จึงประกอบด้วยระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ขลุ่ย ซอฮู้ฆ้องหุ่ย (ฆ้อง 7 ใบ) ตะโพน กลองตะโพน และเครื่องกำกับจังหวะ

สมัยรัชกาลที่ 6 ได้การปรับปรุงวงปี่พาทย์ขึ้นมาอีกชนิดหนึ่ง โดยนำวงดนตรีของมอญมาผสมกับ วงปี่พาทย์ของไทย ต่อมาเรียกวงดนตรีผสมนี้ว่า "วงปี่พาทย์มอญ" โดยหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้ปรับปรุงขึ้น วงปี่พาทย์มอญดังกล่าวนี้ ก็มีทั้งวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ เช่นเดียวกับวงปี่พาทย์ของไทย และกลายเป็นที่นิยมใช้บรรเลงประ โคมในงานศพ มาจนกระทั่งบัดนี้ นอกจากนี้ยังได้มีการนำเครื่องดนตรีของต่างชาติ เข้ามาบรรเลงผสมกับ วงดนตรีไทย บางชนิดก็นำมาดัดแปลงเป็นเครื่องดนตรีของไทยทำให้รูปแบบของ วงดนตรีไทย เปลี่ยนแปลงพัฒนา ดังนี้ คือ

1. การนำเครื่องดนตรีของชาว หรืออินโดนีเซีย คือ "อังกะลุง" มาเผยแพร่ในเมืองไทยเป็นครั้งแรก โดยหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ทั้งนี้โดยนำมาดัดแปลง ปรับปรุงขึ้นใหม่ให้มีเสียงครบ 7 เสียง (เดิมมี 5 เสียง) ปรับปรุงวิธีการเล่น โดยถือเขย่าคนละ 2 เสียง ทำให้เครื่องดนตรีชนิดนี้ กลายเป็นเครื่องดนตรีไทยอีก

อย่างหนึ่ง เพราะคนไทยสามารถทำอังกะลุงได้เอง อีกทั้งวิธีการบรรเลงก็เป็นแบบเฉพาะของเรา แตกต่างไปจากของชาวโดยสิ้นเชิง

2. การนำเครื่องดนตรีของต่างชาติเข้ามาบรรเลงผสมในวงเครื่องสาย ได้แก่ จิมของจีน และออร์แกนของฝรั่ง ทำให้วงเครื่องสายพัฒนารูปแบบของวงไปอีกลักษณะหนึ่ง คือ "วงเครื่องสายผสม"

สมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสนพระทัยทางด้าน

ดนตรีไทย มากเช่นกัน พระองค์ได้พระราชนิพนธ์ เพลงไทยที่ไพเราะไว้ถึง 3 เพลง คือ เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง 3 ชั้น เพลงเขมรลอยองค์ (เถา) และเพลงราตรีประดับดาว (เถา) พระองค์และพระราชินีได้โปรดให้ครูดนตรีเข้าไปถวายการสอนดนตรีในวัง แต่เป็นที่น่าเสียดาย ที่ระยะเวลาแห่งการครองราชย์ของพระองค์ไม่นาน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และพระองค์ทรงสละราชบัลลังก์จะเห็นได้ว่าในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชมีผู้นิยมดนตรีไทยกันมาก และมีผู้มีฝีมือทางดนตรี ตลอดจน มีความคิดปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ให้พัฒนาก้าวหน้ามาตามลำดับ พระมหากษัตริย์ เจ้านาย ตลอดจนขุนนางผู้ใหญ่ ได้ให้ความอุปถัมภ์ และทำนุบำรุงดนตรีไทย ในวังต่าง ๆ มักจะมีวงดนตรีประจำวัง เช่น วงวังบูรพา วงวังบางขุนพรหม วงวังบางคอกแหลม และวงวังปลายเนิน เป็นต้น แต่ละวงต่างก็ชวนขวายหาครูดนตรี และนักดนตรีที่มีฝีมือเข้ามาประจำวง มีการฝึกซ้อมกันอยู่เนืองนิจ บางครั้งก็มีการประกวดประชันกัน จึงทำให้ดนตรีไทยเจริญเฟื่องฟูมากต่อมาจากหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมา ดนตรีไทยเริ่มซบเซาลง เนื่องจากรัฐบาลในสมัยหนึ่งมีนโยบายที่เรียกว่า "รัฐนิยม" กล่าวคือมีการห้ามบรรเลงดนตรีไทย เพราะเห็นว่า ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ ใครจะจัดให้มีการบรรเลงดนตรีไทย ต้องขออนุญาต จากทางราชการก่อน อีกทั้ง นักดนตรีไทยก็ต้องมีบัตรนักดนตรีที่ทางราชการออกให้ ถึงแม้ว่าจะเป็นที่น่ายินดีที่เราได้มีโอกาสฟังดนตรีนานาชาตินานาชาติ แต่ถ้าคนไทย ถูกทอดทิ้ง และไม่มีใครรู้จักคุณค่า ก็นับว่าเสียดายที่จะต้องสูญเสียสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติอย่างหนึ่งไป ดังนั้น จึงควรที่คนไทยทุกคนจะได้ตระหนัก ถึงคุณค่าของ ดนตรีไทย และช่วยกันทำนุบำรุงส่งเสริม และรักษาไว้ เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบต่อไป

ใบงาน เรื่องความหมายและประวัติความเป็นมาดนตรีไทย

คำสั่ง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ให้สมบูรณ์ที่สุด

๑.ดนตรีไทย หมายถึง

.....
.....

๒.การแบ่งยุคสมัยของดนตรีไทยนิยมแบ่งตามการดำรงอยู่ของราชธานีมีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

๓.องค์ประกอบของดนตรีไทยมีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

๔.เมื่อเราฟังเพลงไทยแล้วให้ความรู้สึกอย่างไรบ้างจงบอกมาเป็นข้อๆ

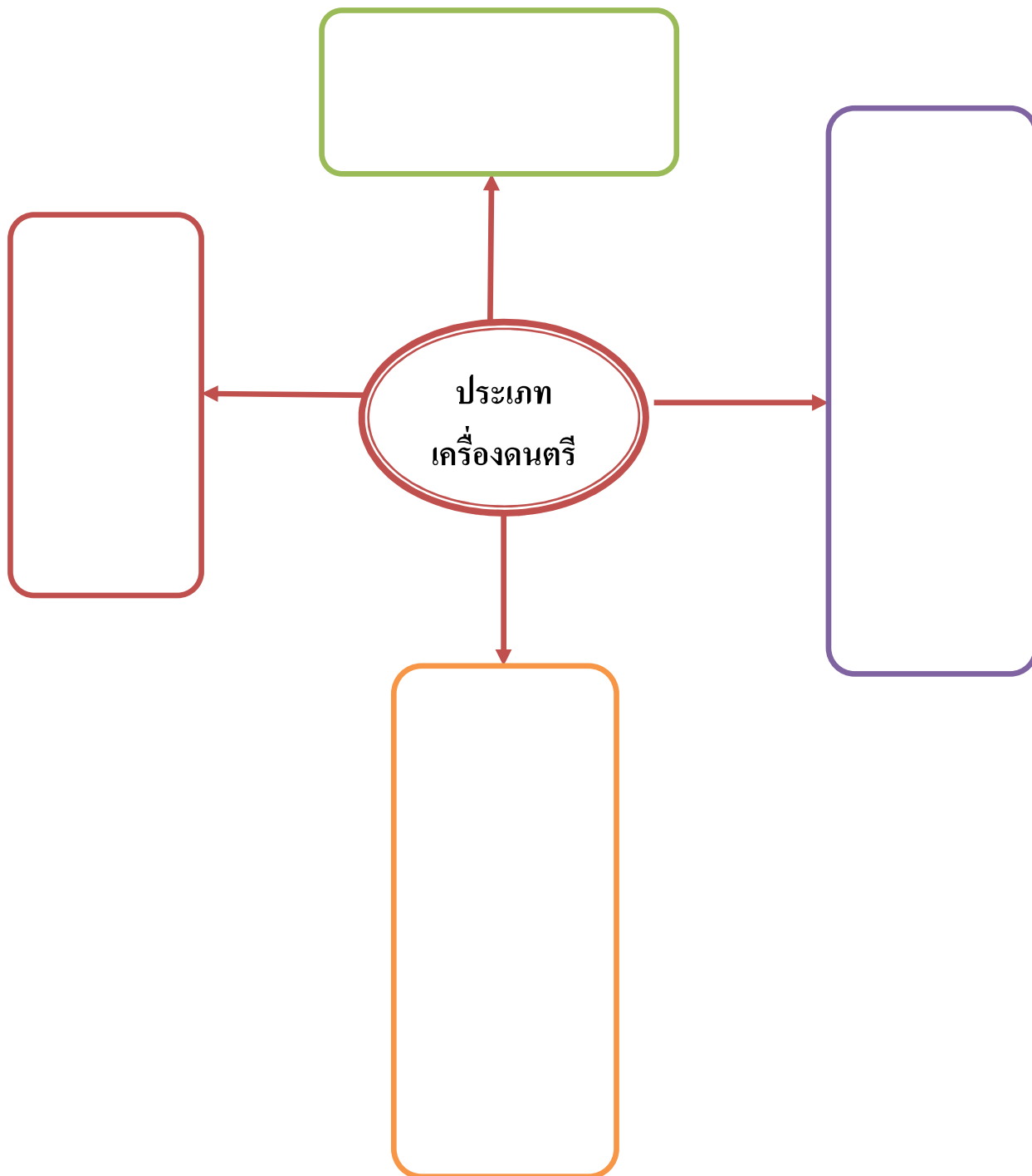
.....
.....
.....

๕.การไหว้ครูมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ดนตรีไทย เพราะอะไร

.....
.....
.....

ใบงาน เรื่อง ประเภทของเครื่องดนตรีไทย

คำสั่ง ให้นักเรียนบอกประเภทของเครื่องดนตรีไทยให้ถูกต้อง

ใบความรู้ เรื่องประเภทของเครื่องดนตรีไทย

เครื่องดนตรีไทยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ตามลักษณะการเล่น ดังนี้

๑.เครื่องดีด

จะเข้

เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด มี 3 สายเข้าใจว่าได้ปรับปรุงแก้ไขมาจากพิณ นำมาวางดีดกับพื้นเพื่อความสะดวก จะเข้ได้นำเข้าร่วมบรรเลงอยู่ในวงมโหรีคู่กับกระจับปี่ในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีผู้นิยมเล่นจะเข้กันมาก ตัวจะเข้ทำเป็น สองตอน คือตอนหัวและตอนหางตอนหัวเป็นกระพุ้งใหญ่ ทำด้วยไม้แก่นขนุน ท่อนหัวและท่อนหางขุดเป็นโพรงตลอด ปิดใต้ท้องด้วยแผ่นไม้ มีเท้ารองตอนหัว 4 เท้า และตอนปลายอีก 1 เท้าทำหลังนูนตรงกลาง ให้สองข้างลาดลง โยงสายจากตอนหัวไปทางตอนหางเป็น 3 สาย มีลูกบิดประจำสายละ 1 อัน สาย 1 ใช้เส้นลวดทองเหลือง อีก 2 สายใช้เส้นเอ็น มีหย่องรับสายอยู่ตรงปลายหาง ก่อนจะถึงลูกบิด ระหว่างตัวจะเข้มีเป็นไม้เรียกว่า “นม” รองรับสายดีดไว้บนหลังจะเข้ รวมทั้งสิ้น 11 อัน เพื่อไว้เป็นที่สำหรับนิ้วคนนมแต่ละอันสูง เรียงลำดับขึ้นไป เวลาบรรเลง ใช้ดีดด้วยไม้ดีดกลม ปลายแหลมทำด้วยงาช้างหรือกระดูกสัตว์ เคียนด้วย เส้นด้ายสำหรับพันติดกับปลายนิ้วชี้ข้างขวาของผู้ดีด และใช้นิ้วหัวแม่มือ กับนิ้วกลางช่วยจับให้มีกำลัง เวลาแกว่งมือสายไปมา ให้สัมพันธ์ กับมือข้างซ้ายขณะกดสายด้วย

ซึง

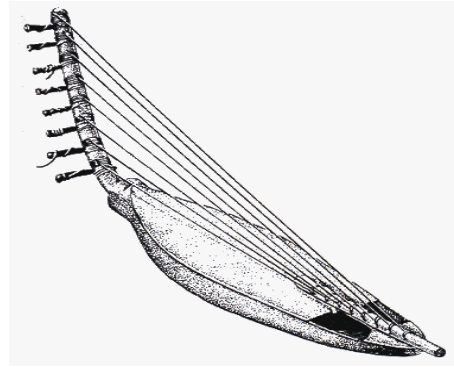
เป็นเครื่องดนตรีชนิดดีด มี 4 สายเช่นเดียวกับกระจับปี่ แต่มีขนาดเล็กกว่า กะโหลกมีรูปร่างกลม ทั้งกะโหลกและคันทวน ใช้ไม้เนื้อแข็งชิ้นเดียวคว้าน ตอนที่เป็นกะโหลกให้เป็นโพรงตัดแผ่นไม้ให้กลม แล้วเจาะรูตรงกลางทำเป็นฝาปิดด้านหน้า เพื่ออุ้มเสียงให้กังวาน คันทวนนำเป็นเหลี่ยมแบนตอนหน้า เพื่อติดตะพานหรือนมรับนิ้วจำนวน 9 อัน ตอนปลายคันทวนทำเป็นรูปโค้ง และขุดให้เป็นร่อง เจาะรูสอดลูกบิดข้างละ 2 อัน รวมเป็น 4 อันสอดเข้าไปในร่อง สำหรับขึ้นสาย 4 สาย สายของซึงใช้สายลวดขนาดเล็ก 2 สาย และ สายใหญ่ 2 สายซึงเป็นเครื่องดีดที่ชาวไทยทางภาคเหนือนิยมนำมา เล่นร่วมกับปี่ซอ และ สะล้อ

เป็ยะ

พิณเป็ยะ หรือ พิณเพ็ยะ เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองลานนาชนิดหนึ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด มีคันทวน ตอนปลายคันทวนทำด้วยเหล็กรูปหัวช้าง ทองเหลือง สำหรับใช้เป็นที่พาดสาย ใช้สายทองเหลืองเป็นพื้น สายทองเหลืองนี้จะพาดผ่านสลักตรงกะลาแล้วต่อไปผูกกับสลักตรงด้านซ้าย สายของพิณเป็ยะมีทั้ง 2 สายและ 4 สาย กะโหลกของพิณเป็ยะทำด้วยเปลือกน้ำเต้าตัดครึ่งหรือกะลามะพร้าว ก็ได้ เวลาดีด ใช้กะโหลกประกบติดกับหน้าอก ขยับเปิด ปิดให้เกิดเสียงตามต้องการ ในสมัยก่อนชาวเหนือมักจะใช้พิณเป็ยะดีดคลอกับการขับ ลำนำ ในขณะที่ไปเที่ยวสาว แต่เกิดการแย่งสาวกันขึ้น จึงใช้พิณเป็ยะเป็นอาวุธทำร้ายกัน จึงได้มีการห้ามไม่ให้มีการเล่นเครื่องดนตรีชนิดนี้อีก ทำให้พิณเป็ยะไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร

กระจับปี

เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด หรือพิณ 4 สายชนิดหนึ่ง ตัวกะโหลกเป็นรูปกลมรีแบนทั้งหน้าหลัง ทำคันทวนเรียวยาวตอนปลายคันทวนมีลักษณะ แบน และบานปลายผายโค้งออกไป มีลูกบิดสำหรับขึ้นสาย 4 อัน มีนมรับนิ้ว 11 นมเท่ากับจะเข้ ตรงด้านหน้ากะโหลกมีแผ่นไม้บางๆ ทำเป็นหย่องค้ำสายให้ตุงขึ้น เวลาบรรเลงใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ จับไม้ดีด เขี่ยสายให้เกิดเสียง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีกล่าวไว้ในกฎมณเฑียรบาลว่า “ ร้องเพลง เรือ เป่าปี่เป่าขลุ่ย สีซอดีดจะเข้ กระจับปีตีโทนทับ โห่ร้องนี่นั่น “ ต่อมาก็นำมาใช้เป็นเครื่องดีดประกอบการขับไม้ สำหรับ บรรเลงในพระราชพิธี แต่เนื่องจากกระจับปีมีเสียงเบา และมีน้ำหนักมาก ผู้ดีดกระจับปีจะต้องนั่งพับเพียบขวาแล้วเอาตัวกระจับปี วางบนหน้าขาข้างขวาของตน เพื่อทานน้ำหนัก มือซ้ายถือคันทวนมือ ขวาจับไม้ดีด เป็นที่ลำบากมาก อาจเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้ไม่ค่อยมีผู้นิยมเล่นกระจับปี ในปัจจุบันจึงหาผู้เล่นได้ยาก

๒.เครื่องตี

ซอด้วง

เป็นซอสองสาย กะโหลกของซอด้วงนั้น แต่เดิมใช้กระบอกไม้ไผ่ กะโหลกของซอด้วงนี้ ในปัจจุบันใช้ไม้จริง หรือ งาช้างทำก็ได้ แต่ที่นิยมว่าเสียงดีนั้น กะโหลกซอด้วงต้องทำด้วยไม้ตำเจียก ส่วนหน้าซอนิยมใช้หนัง งูเหลือมจึง เพราะทำให้เกิดเสียงแก้วเกิดความไพเราะอย่างยิ่ง ลักษณะของซอด้วง มีรูปร่างเหมือนกับซอของจีนที่เรียกว่า “ฮู – ฉิน “ (Huchin) ทุกอย่าง เหตุที่เรียกว่า ซอด้วง ก็เพราะมีรูปร่างคล้ายเครื่องดักสัตว์ กระบอก ไม้ไผ่เหมือนกัน จึงได้

ซออู้

เป็นซอสองสาย ตัวกะโหลกทำด้วยกะลามะพร้าว คันทวนซออู้นี้ ยาวประมาณ 79 ซม ใช้สายซอสองสายผูกปลายทวนใต้กะโหลก แล้วพาดผ่านหน้าซอ ขึ้นไปผูกไว้กับ ลูกบิดสองอัน โดยเจาะรูคันทวนด้านบน แล้วสอดลูกบิดให้ทะลุผ่านคันทวนออกมา และใช้เชือกผูกรั้งกับทวนตรงกลางเป็นรัดดอก เพื่อให้สายซอตึง และสำหรับเป็นที่กดสายได้รัดดอกเวลาตี ส่วนคันสีของซออู้นั้นทำด้วย ไม้จริง ใช้ขนหางม้าตรงหน้าซอใช้ผ้าม้วนกลมๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นหมอนหนุน สายให้พ้นหน้าซอ ด้านหลังของก ซออู้อีกรูปร่างคล้ายๆกับซอของจีนที่เรียกว่า ฮู – ฮู้ (Hu-hu) เหตุที่เรียกว่าซออู้อีกเพราะ เรียกตามเสียงที่ได้ยินนั่นเอง

สะล้อ

สะล้อเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองลานนาชนิดหนึ่ง เป็นประเภทเครื่องตีซึ่งมีทั้ง 2 สายและ 3 สาย คันชักสำหรับตีจะอยู่ข้างนอกเหมือนคันชักซอสามสาย สะล้อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ท้อ หรือ สะล้อ ใช้ไม้แผ่นบางๆปิดปากกะลาทำหลักที่หัว สำหรับพาดทองเหลือง ด้านหลังกะโหลกเจาะเป็นรูปลวดลายต่างๆ ส่วนด้านล่างของกะโหลก เจาะทะลุลง ข้างล่าง เพื่อสอดคันทวนที่ทำด้วยไม้ชิงชัน ตรงกลางคันทวนมีรัดดอกทำด้วยหวายปลายคันทวน ด้านบนเจาะรูสำหรับสอดลูกบิด ซึ่งมี 2 หรือ 3 อัน สำหรับขึงสายซอ จากปลายลูกบิดลงมาถึงด้านล่างของกะโหลกมีหย่องสำหรับ หนุนสายสะล้อเพื่อให้เกิดเสียงเวลาตี คันชักสะล้อทำด้วยไม้ตัดเป็นรูป โกง ขึงด้วยหางม้าหรือพลาสติก เวลาตีใช้ยางสนถูทำให้เกิดเสียงได้ สะล้อใช้บรรเลงประกอบการแสดงหรือบรรเลงร่วมกับบทร้องและทำนองเพลงได้ทุกชนิดเช่น เข้ากับปี่ในวงซางซอ เข้ากับซิงในวงพื้นเมือง หรือใช้เดี่ยวคลอร้องก็ได้

ซอสามสาย

ปรากฏหลักฐานจากจดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ (หน้า 30) ที่บันทึกไว้ว่า “...ชาวสยามมีเครื่องดุริยางค์เล็กๆ น่าเกลียดมาก มีสามสายเรียกว่า “ซอ” ...” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือก่อนนั้น มีซอสามสาย และนิยมเล่นกัน ยุคต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 พระองค์ท่านยังโปรดทรงซอสามสายเป็นอย่างยิ่ง จึงทำให้พระองค์ท่านได้ประดิษฐ์คิดสร้างซอสามสาย ได้ด้วยความประณีต งดงาม และเป็นแบบอย่างมาจนถึงปัจจุบันนี้ส่วนต่างๆของซอสามสายมีชื่อเรียกดังนี้

- (1) ทวนบน เป็นส่วนบนสุดของคันซอ คว้านด้านในให้เป็นโพรงโดยตลอด ด้านบนสุดมีรูปร่างเป็นทรงเทริด ด้านหน้าตรงปลายทวนตอนล่าง ทวนบนนี้ทำหน้าที่คล้ายๆกับท่ออากาศ (Air column) ให้เสียงที่เกิดจากกะโหลกเป็นความถี่ของเสียง แล้วลอดผ่านออกมา ทางทวนบนนี้ได้
- (2) ทวนล่าง ทำเป็นรูปทรงกระบอก และประดิษฐ์ลวดลายสวยงาม และเรียกทวนล่างนี้ว่า ทวนเงิน ทวนทอง ทวนมุก ทวนลงยา เป็นต้น ทวนล่าง ทำหน้าที่เป็นตำแหน่งสำหรับคิ้ว ลงบนสายในตำแหน่งต่างๆ
- (3) พรหมบน คือส่วนที่ต่อจากทวนล่างลงมา ส่วนบนกลึงเป็นลูกแก้ว ส่วนตอนล่างทำเป็นรูปปากช้างเพื่อประกบกับกะโหลกซอ
- (4) พรหมล่าง ส่วนที่ประกบกับกะโหลกซอทำเป็นรูปปากช้าง เช่นเดียวกับส่วนล่างของพรหมบน ตรงกลางของพรหมล่างเจาะรูด้านบนเพื่อใช้สำหรับเป็นที่ร้อย “หนวดพราหมณ์” เพื่อคล้องกับสายซอทั้งสามสายและเหนี่ยวรั้งให้ตั้ง ตรงส่วนปลายสุดของพรหมล่างกลึงเป็น “เกลียวเจดีย์ยอด
- (5) ถ่วงหน้า ควบคุมความถี่ของเสียง ทำให้มีเสียงนุ่มนวลไพเราะ น่าฟังยิ่งขึ้น
- (6) ห้อยง ทำด้วยไม้ไผ่ แกะให้เป็นลักษณะคู้ ปลายทั้งสองของห้อยงคว้านเป็นเบ้าขนมกรกเพื่อทำให้เสียงที่เกิดขึ้นส่งผ่านไปข้างหน้าชอมีความกังวานมากยิ่งขึ้น
- (7) คันสี (คันชัก) คันสีของซอสามสาย ประกอบด้วยไม้และหางม้า คันสีนั้นเหลาเป็นรูปคันศร โดยมากนิยมใช้ไม้แก้ว เพราะเป็นไม้เนื้อแข็ง และมีลวดลายงดงาม

๓.เครื่องตี

ระนาดเอก

วิวัฒนาการมาจากกรับ ลูกกระพรวนทำด้วยไม้ไผ่บง หรือไม้แก่น โดยนำมาเหลาให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ แล้วทำรางเพื่ออุ้มเสียงเป็นรูปคล้ายลำเรือ ให้หัวและท้ายโค้งขึ้น เรียกว่า รางระนาด แผ่นไม้ที่ปิดหัวท้ายรางระนาดเราเรียกว่า “โชน” ระนาดเอกในปัจจุบันมีจำนวน 21 ลูก มีความยาวประมาณ 120 ซม มีเท้ารอง รางเป็นเท้าเดี่ยว รูปคล้ายกับพานแว่นฟ้า

ระนาดทุ้ม

เป็นเครื่องดนตรีที่สร้างขึ้นมากในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นการสร้างเลียนแบบระนาดเอก รางระนาดทุ้มนั้นประดิษฐ์ให้มีรูปร่างคล้ายหีบไม้ แต่เว้าตรงกลางให้โค้ง โชนปิดหัวท้ายเพื่อ เป็นที่แขวนผืนระนาดนั้น ถ้าหากวัดจากโชนด้านหนึ่งไปยังโชนอีกด้านหนึ่ง รางระนาดทุ้มจะมีขนาดยาวประมาณ 124 ซม ปาก รางกว้างประมาณ 22 ซม มีเท้าเดี่ยวรองไว้ 4 มุมราง

ระนาดเอกเหล็ก หรือระนาดทอง

ระนาดเอกเหล็ก เป็นเครื่องดนตรีที่ประดิษฐ์ขึ้นในรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แต่เดิมลูกกระพรวนทำด้วยทองเหลือง จึงเรียกกันว่าระนาดทอง ระนาดเอกเหล็กมีขนาด 23.5 ซม กว้างประมาณ 5 ซม ลดหล่นขึ้นไปจนถึงลูกยอดที่มีขนาด 19 ซม กว้างประมาณ 4 ซม รางของระนาดเอกเหล็กนั้น ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีเท้ารองรับไว้ทั้ง 4 ด้าน

ระนาดทุ้มเหล็ก

ระนาดทุ้มเหล็กเป็นเครื่องดนตรีที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ 4 มีพระราชดำริให้สร้างขึ้น ระนาดทุ้มเหล็กมีจำนวน 16 หรือ 17 ลูก ตัวรางระนาดยาวประมาณ 1 เมตร ปากราง กว้างประมาณ 20 ซม มีเท้ารองติดลูกล้อ 4 เท้า เพื่อให้เคลื่อนที่ไปมาได้สะดวก ตัวรางสูงจากพื้นถึงขอบบนประมาณ 26 ซมระนาด ทุกชนิดที่กล่าวมานั้น จะใช้ไม้ตี 2 อัน

สำหรับระนาดเอกทำไม้ตีเป็น 2 ชนิด ชนิดหนึ่งทำหัวไม้ตีให้แข็ง เมื่อตีจะมีเสียงดังเกรียวกราว เมื่อนำเข้าผสมวงจะเรียกว่า “วงปี่พาทย์ไม้แข็ง” อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ประดิษฐ์ไม้ตีให้อ่อนนุ่ม เมื่อตีจะเกิด เสียงนุ่มนวล เวล่านำระนาดที่ใช้ไม้ตีชนิดนี้มาผสมวง จะเรียกว่า “วงปี่พาทย์ไม้นวม”

ลักษณะไม้ตีระนาดมีดังนี้

- (1) ไม้แข็ง ปลายไม้ระนาด พอกด้วยผ้าชุบน้ำรักจนแข็ง
- (2) ไม้นวม ปลายไม้ระนาด ใช้ผ้าพันแล้วถักด้วยด้ายจนนุ่ม
- (3) ไม้ตีระนาดทุ้ม ปลายไม้ระนาด ใช้ผ้าพันพอกให้โต และนุ่ม เพื่อตีให้เกิดเสียงทุ้ม

- (4) ไม้ตีระนาดเหล็ก ปลายไม้ตีทำด้วยแผ่นหนังดิบ ตัดเป็นวงกลมเจาะรูตรงกลาง แล้วเอาไม้เป็นด้าม สำหรับถือมีขนาดใหญ่กว่าไม้ตีระนาดเอกธรรมดา
- (5) ไม้ตีระนาดทุ้มเหล็ก ทำลักษณะเดียวกับไม้ตีฆ้องวง แต่ปลายไม้พันด้วยหนังดิบ เพื่อให้แข็งเวลาตี จะเกิดเสียงได้

๔. เครื่องเป่า

ขลุ่ย

ทำด้วยไม้ไผ่ปล้องยาวๆ ไขว้ช่องทางปลายแต่เจาะทะลุข้อย่างไฟให้แห้งแล้วตบแต่งผิวให้ ไหม้เกรียมเป็น ลวดลายสวยงาม ด้านหน้าเจาะรูกลมๆเรียงแถวกัน 7 รู สำหรับนิ้วปิดเปิดเสียง ขลุ่ยไม่มีลิ้นเหมือนปี่ แต่เขา ใช้ไม้อุดเต็มปล้อง แล้วปาดด้านล่างให้มีช่อง ไม้อุดนี้เรียกว่า “ดาก” ทำด้วยไม้สัก ด้านหลังได้ดากลงมา เจาะ รูเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่ปาดตอนล่างเป็นทางเฉียงไม่เจาะ ทะลุตรงเหมือนรูด้านหน้า รูที่เป็นรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้านี้ เรียกว่า “รูปากนกแก้ว” ได้รูปากนกแก้วลงมา เจาะรูอีก 1 รู เรียกว่า “รูนิ้วค้ำ” เหนือรูนิ้วค้ำ ด้าน หลัง และเหนือรูบนของรูด้านหน้าทั้งเจ็ดรู แต่อยู่ทางด้านขวา เจาะรูอีกรูหนึ่งเรียกว่า “รูเขื่อ” เพราะแต่ ก่อนจะใช้เขื่อไม้ไผ่ปิดรูนี้ต่อมาก็ไม่ค่อยได้ใช้ ตรงปลายเลาขลุ่ยจะเจาะรูให้ซ้ายขวา ตรงกันเพื่อร้อยเชือก เรียกว่า “รูร้อยเชือก” ดังนั้น จะสังเกตว่า ขลุ่ย 1 เลา จะมีรูทั้งสิ้น 14 รู

ขลุ่ยมีทั้งหมด 3 ชนิดคือ

- (1) ขลุ่ยหลีบ มีขนาดเล็ก
- (2) ขลุ่ยเพียงออ มีขนาดกลาง
- (3) ขลุ่ยอู้ มีขนาดใหญ่

ต่อมามีผู้สร้างขลุ่ยกรวดขึ้นมาอีกชนิดหนึ่ง มีเสียงสูงกว่าขลุ่ยเพียงออ 1 เสียง ขลุ่ยกรวดใช้กับวงเครื่องสาย ผสมที่นำเอาเครื่องดนตรีฝรั่ง มาเล่นร่วมวง

ปี่

ปี่ เป็นเครื่องดนตรีไทยแท้ๆ ทำด้วยไม้จริง กลึงให้เป็นรูปบานหัวบานท้าย ตรงกลางป่อง เจาะภายในให้กลวงตลอดเลา ทางหัวของปี่เป็นช่องรูเล็กส่วนทาง ปลายของปี่ ปากรูใหญ่ใช้ชันหรือวัสดุอย่างอื่นมาหล่อเสริมขึ้นอีกราว

ข้างละ ครึ่งชม. ส่วนหัวเรียก “ทวนบน” ส่วนท้ายเรียก “ทวนล่าง” ตอนกลางของปี่ เจาะรูนิ้วสำหรับเปลี่ยนเสียงลงมาจำนวน 6 รู รูตอนบนเจาะเรียงลงมา 4 รู เจาะรูล่างอีก 2 รู ตรงกลางของเลापี่ กลึงขั้วเป็นเกลียวคู่ไว้เป็นจำนวน 14 คู่ เพื่อความสวยงามและกันลื่นอีกด้วย ตรงทวนบนนั้นใส่ลิ้นปี่ที่ทำด้วย ใบบตาลซ้อนกัน 4 ชั้น ตัดให้กลมแล้วนำไปผูกติดกับท่อลมเล็กๆที่ เรียกว่า “กำพวด” กำพวดนี้ทำด้วยทองเหลือง เงิน นาค หรือโลหะอย่างอื่นวิธีผูกเชือกเพื่อให้ใบบตาลติดกับกำพวดนั้น ใช้วิธีผูกที่เรียกว่า “ผูกตะกรุดเบ็ด” ส่วนของกำพวดที่จะต้องสอดเข้าไปในเลापี่นั้นเขาใช้ถักหรือเคียน ด้วยเส้นด้าย สอดเข้าไปในเลापี่ให้พอมิดที่พันด้าย จะทำให้เกิดความแน่นกระชับยิ่งขึ้น

ปี่ของไทยจัดได้เป็น 3 ชนิดดังนี้

- (1) ปี่นอก มีขนาดเล็ก เป็นปี่ที่ใช้กันมาแต่เดิม
- (2) ปี่กลาง มีขนาดกลาง สำหรับเล่นประกอบการแสดงหนังใหญ่ มีสำเนียงเสียงอยู่ระหว่าง ปี่นอก กับปี่ใน
- (3) ปี่ใน มีขนาดใหญ่ เป็นปี่ที่พระอภัยมณีใช้สำหรับเป่าให้นางผีเสื้อสมุทร ขาดใจตายนั่นเอง

๑. วงเครื่องสาย

วงดนตรีไทยประเภทหนึ่งซึ่งเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ในวงจะประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ใช้สายเป็นต้นกำเนิดของเสียงดนตรี เช่น ซอด้วง ซออู้ จะเข้ แม้ว่าเครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงนั้นจะมีวิธีบรรเลงแตกต่างกัน เช่น สี คี๊ด หรือตี ก็ตาม จึงเรียกววงดนตรีประเภทนี้ว่า "วงเครื่องสาย" วงเครื่องสายอาจมีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า เช่น ขลุ่ย หรือเครื่องกำกับจังหวะ เช่น ฉิ่ง กลองบรรเลงด้วยก็ถือว่าอยู่ในวงเครื่องสายเช่นกัน เพราะมีเป็นจำนวนน้อยที่นำเข้ามาบรรเลงด้วยเพื่อช่วยเพิ่มรสในการบรรเลงด้วยเพื่อช่วยเพิ่มรสในการบรรเลงให้น่าฟังมากยิ่งขึ้น วงเครื่องสายเกิดขึ้นในสมัยอยุธยา ซึ่งมีเครื่องสี คือ ซอ เครื่องตี คือ จะเข้ และกระจำปี ผสมในวง ปัจจุบันวงเครื่องสายมี 4 แบบ คือ

1. วงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยว เป็นวงเครื่องสายที่มีเครื่องดนตรีผสมเพียงอย่างละ 1 ชิ้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วงเครื่องสายไทยวงเล็ก เครื่องดนตรีที่ผสมอยู่ในวงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยวนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและถือเป็นหลักของวงเครื่องสายไทยที่จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสียมิได้ เพราะแต่ละสิ่งล้วนดำเนินทำนองและมีหน้าที่ต่าง ๆ กัน เมื่อผสมเป็นวงขึ้นแล้ว เสียงและหน้าที่ของเครื่องดนตรีแต่ละอย่างก็จะประสานประสานกันเป็นอันดี เครื่องดนตรีที่ผสมอยู่ในวงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยวซึ่งถือเป็นหลัก คือ

1. ซอด้วง เป็นเครื่องสีที่มีระดับเสียงสูงและกระแเสียงดัง มีหน้าที่ดำเนินทำนองเพลง เป็นผู้นำวง และเป็นหลักในการดำเนินทำนอง
2. ซออู้ เป็นเครื่องสีที่มีระดับเสียงทุ้ม มีหน้าที่ดำเนินทำนองหยอกล้อ ยั่วเย้า กระตุ้นให้เกิดความครึกครื้น สนุกสนานในจำพวกดำเนินทำนองเพลง
3. จะเข้ เป็นเครื่องตีดำเนินทำนองเพลงเช่นเดียวกับซอด้วง แต่มีวิธีการบรรเลงแตกต่างออกไป
4. ขลุ่ยเพียงออซึ่งเป็นขลุ่ยขนาดกลาง เป็นเครื่องเป่าดำเนินทำนองโดยสอดแทรกด้วยเสียงโหยหวนบ้าง เก็บบ้าง ตามโอกาส
5. โทนและรำมะนา เป็นเครื่องตีที่ขึงหนังหน้าเดียว และทั้ง 2 อย่างจะต้องตีให้สอดคล้องรับกันสนิทผสมกลมกลืนเป็นทำนองเดียวกัน มีหน้าที่ควบคุมจังหวะหน้าทับ บอกรสและสำเนียงเพลงในภาษาต่าง ๆ และกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดความสนุกสนาน
6. ฉิ่ง เป็นเครื่องตี มีหน้าที่ควบคุมจังหวะย่อยให้การบรรเลงดำเนินจังหวะไปโดยสม่ำเสมอ หรือซ้ำเร็วตามความเหมาะสมเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยวอาจเพิ่มเครื่องที่จะทำให้เกิดความไพเราะเหมาะสมได้อีก เช่น กรับและฉาบเล็กสำหรับตีหยอกล้อยั่วเย้าในจำพวกกำกับจังหวะ โหม่งสำหรับช่วยควบคุมจังหวะใหญ่

2. วงเครื่องสายไทยเครื่องคู่ คำว่า เครื่องคู่ ย่อมมีความหมายชัดเจนแล้วว่าเป็นอย่างละ 2 ชิ้น แต่สำหรับการผสมวงดนตรีจะต้องพิจารณาใคร่ครวญถึงเสียงของเครื่องดนตรีที่จะผสมกันนั้นว่าจะบังเกิดความไพเราะหรือไม่อีกด้วย เพราะฉะนั้นวงเครื่องสายไทยเครื่องคู่จึงเพิ่มเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยวขึ้น

เป็น 2 ชั้น แต่เพียงบางชนิด คือ

1. ซอด้วง 2 คัน แต่ทำหน้าที่ผู้นำวงเพียงคันเดียว อีกคันหนึ่งเป็นเพียงผู้ช่วย
2. ซออู้ 2 คัน ถ้าสีเหมือนกันได้ก็ให้ดำเนินทำนองอย่างเดียวกัน แต่ถ้าสีเหมือนกันไม่ได้ก็ให้คันหนึ่งหยอก ล้อห่าง ๆ อีกคันหนึ่งหยอกล้อเข้าอย่างถี่ หรือจะผลัดกันเป็นบางวรรคบางตอนก็ได้
3. จะเข้ 2 ตัว ดำเนินทำนองแบบเดียวกัน
4. ขลุ่ย 2 เลา เลาหนึ่งเป็นขลุ่ยเพียงอออย่างในวงเครื่องสายไทยเครื่องเดียว

ส่วนเลาที่เพิ่มขึ้นเป็นขลุ่ยหลีบซึ่งมีขนาดเล็กกว่าขลุ่ยเพียงออ และมีเสียงสูงกว่าขลุ่ยเพียงออ 3 เสียง มีหน้าที่ ดำเนินทำนองหลบหลีกปลีกทางออกไป ซึ่งเป็นการขยับเข้าไปในกระบวนเสียงสูง

สำหรับ โทน รำมะนา และฉิ่ง ไม่เพิ่มจำนวน ส่วนฉาบเล็กและโหม่ง ถ้าจะใช้ก็ยังมีจำนวนอย่างละ 1 ชิ้นเท่า เดิมตั้งแต่โบราณมา วงเครื่องสายไทยมีอย่างมากก็เพียงเครื่องคู่ดังกล่าวแล้วเท่านั้น ในสมัยหลังได้มีผู้คิด ผสมวงเป็น วงเครื่องสายไทยวงใหญ่ ขึ้น โดยเพิ่มเครื่องบรรเลงจำพวกดำเนินทำนอง เช่น ซอด้วง ซออู้ และ ขลุ่ย ขึ้นเป็นอย่างละ 3 ชิ้นบ้าง 4 ชิ้นบ้าง การจะผสมเครื่องดนตรีชนิดใดเข้ามาในวงนั้นย่อมกระทำได้ ถ้า หากเครื่องดนตรีนั้นมีเสียงเหมาะสมกลมกลืนกับเครื่องอื่น ๆ แต่จะเพิ่มเติมในส่วนเครื่องกำกับจังหวะ เช่น โทน รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ และโหม่ง ไม่ได้ ได้แต่เปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไป เช่น ใช้กลองแขกแทน โทน รำมะนา

3. วงเครื่องสายผสม เป็นวงเครื่องสายที่นำเอาเครื่องดนตรีต่างชาติเข้ามาบรรเลงกับเครื่องสายไทย การ เรียกชื่อวงเครื่องสายผสมนั้นนิยมเรียกตามชื่อของเครื่องดนตรีต่างชาติที่นำเข้ามาบรรเลงในวง เช่น นำเอาขิมมาบรรเลงกับ ซอด้วง ซออู้ ขลุ่ย และเครื่องกำกับจังหวะต่าง ๆ แทนจะเข้ ก็เรียกว่า "วง เครื่องสายผสมขิม" หรือนำเอาออร์แกนหรือไวโอลินมาบรรเลงด้วยก็เรียกว่า "วงเครื่องสายผสม ออร์แกน" หรือ "วงเครื่องสายผสมไวโอลิน" เครื่องดนตรีต่างชาติที่นิยมนำมาบรรเลงเป็นวงเครื่องสายผสม นั้นมีมากมายหลายชนิด เช่น ขิม ไวโอลิน ออร์แกน เปียโน ฮีบเพลงชัก แอ็กคอร์ดเดียน แจ๊ซ

4. วงเครื่องสายปี่ชวา คือ วงเครื่องสายไทยทั้งวงบรรเลงประสมกับวงกลองแขก (ดูวงกลองแขก ประกอบ) โดยไม่ใช้ โทน รำมะนา และใช้ขลุ่ยหลีบแทนขลุ่ยเพียงออเพื่อให้เสียงเข้ากับปี่ชวาได้ดี เดิมเรียกว่า วง กลองแขกเครื่องใหญ่ วงเครื่องสายปี่ชวาเกิดขึ้นในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การบรรเลงเครื่องสายปี่ชวานั้น นักดนตรีจะต้องมีไหวพริบและความเชี่ยวชาญในการบรรเลงเป็นพิเศษ โดยเฉพาะฉิ่งกำกับจังหวะจะต้องเป็นคนที่มีความสามารถที่สุดจึงจะบรรเลงได้อย่างไพเราะ เพลงที่วงเครื่องสายปี่ชวา นิยมใช้บรรเลงเป็นเพลงโหมโรง ได้แก่ เพลงเรื่องชมสมุทร เพลงโลก เพลงเกาะ เพลงระกำ เพลงสระระ หมา แล้วออกเพลงแปลง เพลงออกภาษา แล้วกลับมาออกเพลงแปลงอีกครั้งหนึ่ง

๒. วงปีพาทย์

วงปีพาทย์ ประกอบด้วยเครื่องดี เครื่องเป่า เครื่องกำกับจังหวะ แบ่งเป็นปีพาทย์ไม้แข็ง ปีพาทย์ไม้นวม แบ่งตามลักษณะไม้ที่ใช้ดี

- ปีพาทย์ไม้แข็ง ไม้ดีก็จะแข็งแรงมาก ตีคังแน่นและไกล
- ปีพาทย์ไม้นวม ไม้ดีจะหุ้มผ้า ให้อ่อนนุ่ม ตีคังเสียงนุ่มๆ ทุ่มๆ คังไม่ไกลนัก มักเป็นของผู้ชายเล่น

วงดนตรีไทยประเภทหนึ่งซึ่งประกอบด้วยเครื่องเป่า คือ ปี่ ผสมกับเครื่องดี ได้แก่ระนาดและฆ้องวงชนิดต่าง ๆ เป็นหลัก และยังมีเครื่องกำกับจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ตะโพน กลองทัด กลองแขก และกลองสองหน้า ปีพาทย์นี้บางสมัยเรียกว่า "พิณพาทย์"

วงปีพาทย์มี 8 แบบ คือ

1. วงปีพาทย์เครื่องห้า เป็นวงปีพาทย์ที่เป็นวงหลัก มีจำนวนเครื่องดนตรีน้อยชิ้นที่สุด ดังนี้
ปี่ใน 1 เล้า

ระนาดเอก 1 ราง

ฆ้องวงใหญ่ 1 วง

กลองทัด 2 ลูก

ตะโพน 1 ลูก

ฉิ่ง 1 คู่

ในบางกรณีอาจใช้ฉาบ กรับ โหม่งด้วย

2. วงปีพาทย์เครื่องคู่ เป็นวงปีพาทย์ที่ประกอบด้วยเครื่องทำทำนองเป็นคู่หนึ่งด้วยในรัชสมัย

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีผู้คิดเครื่องดนตรีเพิ่มขึ้นอีก 2 อย่าง คือ ระนาดทุ้มกับฆ้องวงเล็ก และนำเอาปี่นอกซึ่งใช้ในการบรรเลงปีพาทย์สำหรับการแสดงหนังใหญ่สมัยโบราณมารวมเข้ากับวงปีพาทย์เครื่องห้าที่มีอยู่เดิม

วงปีพาทย์เครื่องคู่มีเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่ 1 คู่ คือ ปี่ในและปี่นอก

ระนาด 1 คู่ คือ ระนาดเอกและระนาดทุ้ม

ฆ้องวง 1 คู่ คือ ฆ้องวงใหญ่และฆ้องวงเล็ก

กลองทัด 1 คู่

ตะโพน 1 ลูก

ฉิ่ง 1 คู่

ฉาบเล็ก 1 คู่

ฉาบใหญ่ 1 คู่

โหม่ง 1 ใบ

กลองสองหน้า 1 ลูก (บางที่ใช้กลองแขก 1 คู่ แทน)

ในบางกรณีอาจใช้กรับด้วย

3. วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ คือ วงปี่พาทย์เครื่องคู่ที่เพิ่มระนาดเอกเหล็กกับระนาดทุ้มเหล็ก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์ขึ้น กลายเป็นวงปี่พาทย์ที่มีระนาด 4 ราง โดยตั้งระนาดเอกเหล็กที่ริมด้านขวามือและตั้งระนาดทุ้มเหล็กที่ริมด้านซ้ายมือ ซึ่งนักดนตรีนิยมเรียกกันว่า "เพิ่มหัวท้าย" วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบางวงก็เพิ่มกลองทัด รวมเป็น 3 ใบบ้าง 4 ใบบ้าง ส่วนฉาบใหญ่นำมาใช้ในวงปี่พาทย์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วงปี่พาทย์ทั้งเครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ ถ้ามีการบรรเลงเพลงภาษาจะใช้เครื่องดนตรีกำกับจังหวะของภาษานั้น ๆ ด้วย เช่น ภาษาเขมร ใช้ โทน ภาษาจีน ใช้ กลองจีน กลองต็อก แต้ว ภาษาฝรั่ง ใช้ กลองมริกัน (อเมริกัน) หรือกลองแตร็ก (side drum, snare drum) ภาษาพม่า ใช้ กลองยาว ภาษามอญ ใช้ ตะโพน เปิงมาง

4. วงปี่พาทย์นางหงส์ คือ วงปี่พาทย์ธรรมดาซึ่งใช้บรรเลงทั่วไป แต่เมื่อนำมาใช้ประกอบในงานศพ จะนำวงบัวลอยซึ่งประกอบด้วยปี่ชวา 1 เลา กลองมลายู 1 คู่ และหม่ง 1 ใบ ที่ใช้ประกอบในงานศพเข้ามาผสม (ดู วงบัวลอย ประกอบ) โดยตัดปี่ใน ตะโพน และกลองทัด ออก ใช้ปี่ชวาแทนปี่ใน ใช้กลองมลายูแทนตะโพน และกลองทัด ส่วนหม่งนั้นมีเสียงไม่เหมาะกับวงปี่พาทย์จึงไม่นำมาใช้ ใช้แต่โหม่งซึ่งมีอยู่เดิม เรียกว่า "วงปี่พาทย์นางหงส์" วงปี่พาทย์นางหงส์ใช้บรรเลงเฉพาะในงานศพมาแต่โบราณก่อนวงปี่พาทย์มอญ สาเหตุที่เรียกว่าปี่พาทย์นางหงส์ ก็เพราะใช้เพลงเรื่องนางหงส์ 2 ชั้น เป็นหลักสำคัญในการบรรเลง นอกจากนี้ยังมีวิวัฒนาการไปใช้บรรเลงเพลงภาษาต่าง ๆ เรียกว่า "ออกภาษา" ด้วย

5. วงปี่พาทย์มอญ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ได้อิทธิพลมาจากมอญ เช่น ฆ้องมอญ ปี่มอญ ตะโพนมอญ และเปิงมางคอก ปัจจุบันวงปี่พาทย์มอญมี 3 ขนาด ได้แก่

5.1 วงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า ประกอบด้วยปี่มอญ ระนาดเอก ฆ้องมอญ ตะโพนมอญ เปิงมางคอก และเครื่องกำกับจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง

5.2 วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ มีลักษณะเดียวกับวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า แต่เพิ่มระนาดทุ้มและฆ้องมอญวงเล็ก

5.3 วงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ มีลักษณะเดียวกับวงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ แต่เพิ่ม

ระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็กวงปี่พาทย์มอญนั้นที่จริงแล้วใช้บรรเลงในโอกาสต่าง ๆ ได้ทั้งงานมงคล เช่น งานฉลองพระแก้วมรกตในสมัยธนบุรี และงานอวมงคล เช่น งานศพ แต่ต่อมานิยมบรรเลงในงานศพ

เนื่องจากท่วงทำนองเพลงมอญมีลีลาโศกเศร้า โหยหวน ซึ่งเหมาะกับบรรยากาศของงาน จนบางท่านนึกว่าเป็น พาทย์มอญใช้บรรเลงเฉพาะในงานศพเท่านั้น

๓. วงมโหรี

วงดนตรีไทยประเภทหนึ่งซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีผสมทั้งคืด สี ตี เป่า เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพื่อ ขับกล่อม ไม่นิยมบรรเลงในการแสดงใดๆ

มโหรี ดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องคืดสีตีเป่าเข้ารวมกันหมด แต่รู้สึกว่าจะขนาดเล็กกว่าพวกเครื่องสายและปี่ พาทย์ แรกๆผู้ชายเล่น ต่อมาในสมัยอยุธยาใช้ผู้หญิงเล่น และเล่นเรื่อยมา พอขึ้นชื่อว่ามโหรี เรามักรู้ได้ทันที ว่าเป็นของผู้หญิงเล่น

วงมโหรีมี 5 แบบ คือ

1. วงมโหรีเครื่องสี่ เป็นวงมโหรีที่รวมเอาการบรรเลงพิณและการขับไม้ ซึ่งมีมาแต่โบราณเข้าด้วยกัน เกิดขึ้น ครั้งแรกในสมัยอยุธยา มีเครื่องดนตรี 4 ชิ้น คือ

1.1 ทับ (ปัจจุบันเรียกว่า โทน) เป็นเครื่องควบคุมจังหวะ

1.2 ซอสามสาย

1.3 กระจับปี่

1.4 กรับพวง (ผู้ขับร้องเป็นผู้ตีกรับพวง)

วงมโหรีเครื่องสี่นี้เดิมผู้ชายเป็นผู้บรรเลง ต่อมาเมื่อนิยมฟังมโหรีกันแพร่หลาย ผู้มีบรรดาศักดิ์จึงนิยมให้ ผู้หญิงฝึกหัดบรรเลงบ้างและได้รับความนิยมสืบต่อมา

2. วงมโหรีเครื่องหก คือ วงมโหรีเครื่องสี่ซึ่งเพิ่มเครื่องดนตรีอีก 2 อย่าง คือ รำมะนา สำหรับตีกำกับจังหวะคู่ กับทับ และขลุ่ย (ปัจจุบันเรียกว่า ขลุ่ยเพียงออ) สำหรับเป่าดำเนินทำนอง และเปลี่ยนใช้นั่งแทนกรับพวง นับเป็นการบรรเลงที่มีเครื่องดนตรีครบทั้งคืด สี ตี และเป่า เกิดขึ้นในตอนปลายสมัยอยุธยา

3. วงมโหรีเครื่องเดี่ยว หรือ มโหรีเครื่องเล็ก คือ วงมโหรีที่ได้เพิ่มเครื่องดนตรีและเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ครั้งแรกเพิ่มระนาดเอกและฆ้องวง (ภายหลังเรียกว่า ฆ้องกลางหรือฆ้อง มโหรี) (ดู ฆ้องมโหรี ประกอบ) ต่อมาจึงได้เพิ่มซอด้วงและซออู้ ส่วนกระจับปี่นั้นเปลี่ยนเป็นไซ้จะเข้แทน เนื่องจากเวลาบรรเลงจะเข้วางราบไปกับพื้น ซึ่งต่างกับกระจับปี่ที่ต้องตั้งคืด ทั้งนมที่ใช้รองรับสายและ บังคับเสียงก็เรียงลำดับมีระยะเหมาะสมกว่ากระจับปี่ เวลาบรรเลงจึงทำให้ใช้นิ้วคืดได้สะดวกและ แคล่วคล่องกว่า นอกจากนี้จะเข้ยังสามารถทำเสียงได้ดังและทำเสียงได้มากกว่ากระจับปี่

ปัจจุบันวงมโหรีเครื่องเดี่ยวประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

1. ซอสามสาย 1 คัน ทำหน้าที่คลอเสียงผู้ขับร้อง และบรรเลงดำเนินทำนองร่วมในวง
2. ซอด้วง 1 คัน ดำเนินทำนองโดยเก็บบ้าง หวานบ้าง
3. ซออู้ 1 คัน ดำเนินทำนองเป็นเชิงหยอกล้อยั่วเข้าไปกับทำนองเพลง
4. จะเข้ 1 ตัว ดำเนินทำนองโดยเก็บบ้าง รัวบ้าง และเว้นห่างบ้าง
5. ขลุ่ยเพียงออ 1 เล้า ดำเนินทำนองเก็บบ้าง โหยหวานบ้าง
6. ระนาดเอก 1 ราง ดำเนินทำนองเก็บบ้าง กรอบ้าง ทำหน้าที่เป็นผู้นำวง
7. ฆ้องวง (เรียกว่า ฆ้องกลางหรือฆ้องมโหรี) 1 วง ดำเนินทำนองเนื้อเพลงเป็นหลักของวง
8. โทน 1 ลูก รำมะนา 1 ลูก ตีสอดสลับกัน ควบคุมจังหวะหน้าทับ
9. ฉิ่ง 1 คู่ ควบคุมจังหวะย่อย แบ่งให้รู้จังหวะหน้าทับ

4. วงมโหรีเครื่องคู่ คือ วงมโหรีเครื่องเดี่ยวที่ได้เพิ่มระนาดทุ้มและฆ้องวงเล็กเข้าในวง ทั้งนี้เนื่องด้วยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วงปี่พาทย์ได้เพิ่มระนาดทุ้มและฆ้องวงเล็กรวมเรียกว่า วงปี่พาทย์เครื่องคู่ วงมโหรีจึงเพิ่มเครื่องดนตรีดังกล่าวบ้าง นอกจากนั้นยังเพิ่มซอด้วงและซออู้ขึ้นเป็นอย่างละ 2 คัน เพิ่มจะเข้เป็น 2 ตัวขลุ่ยนั้นเดิมมีแต่ขลุ่ยเพียงออ จึงเพิ่มขลุ่ยหลีบอีก 1 เล้า ส่วนซอสามสายก็เพิ่มซอสามสายหลีบอีก 1 คัน และเพิ่มฉาบเล็กอีก 1 คู่ด้วย

ปัจจุบันวงมโหรีเครื่องคู่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

- ซอสามสาย 1 คัน หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- ซอสามสายหลีบ 1 คัน บรรเลงร่วมกับเครื่องดำเนินทำนองอื่น ๆ
- ซอด้วง 2 คัน หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- ซออู้ 2 คัน หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- จะเข้ 2 ตัว หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- ขลุ่ยเพียงออ 1 เล้า หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- ขลุ่ยหลีบ 1 เล้า ดำเนินทำนองเก็บบ้าง โหยหวานบ้าง สอดแทรกทำนองเล่นลื้อไปทางเสียงสูง
- ระนาดเอก 1 ราง หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- ระนาดทุ้ม 1 ราง ดำเนินทำนองเป็นเชิงหยอกล้อยั่วเข้าให้เกิดอารมณ์ครึกครื้น
- ฆ้องวง 1 วง หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- ฆ้องวงเล็ก 1 วง ดำเนินทำนองเก็บถี่ ๆ บ้าง สะบัดบ้าง สอดแทรกทำนองไปทางเสียงสูง
- โทน 1 ลูก รำมะนา 1 ลูก หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- ฉิ่ง 1 คู่ หน้าที่เหมือนในวงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- ฉาบเล็ก 1 คู่

วงดนตรีไทยมีอยู่ 3 ประเภท

1. วงปี่พาทย์
2. วงเครื่องสาย
3. วงมโหรี

วงปี่พาทย์ หมายถึง วงที่เกิดจากการประสมวงกันระหว่างเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีหลายรูปแบบดังนี้

1. วงปี่พาทย์ชาติรี ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรียก "ปี่พาทย์เครื่องห้าชนิดเบา" เพราะมีน้ำหนักเบาใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครชาติรี

ต่อมาจึงเรียกชื่อตามละคร ใช้เครื่องดนตรี ดังนี้ ปี่นอก ฉิ่งคู่ กลองชาติรี โทนชาติรี ฉิ่ง

2. วงปี่พาทย์ไม้แข็ง เป็นวงที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องตีนิยมบรรเลงทั่วไป เช่น บรรเลงดนตรีล้วนๆ

หรือประกอบการขับร้อง มี 3 ขนาด ดังนี้

2.1 วงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องห้า ประกอบด้วย ปี่ใน ระนาดเอก ฉิ่งวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด

2.2 วงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่ ปี่นอก ปี่ใน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฉิ่งวงใหญ่ ฉิ่งวงเล็ก ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ โหม่ง

2.3 วงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องใหญ่ ประกอบด้วย ปี่ใน ปี่นอก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฉิ่งวงเล็ก ฉิ่งวงใหญ่ ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ กรับ โหม่ง

3. วงปี่พาทย์ไม้นวม เป็นวงที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องตี เครื่องดนตรี ที่ใช้ ขลุ่ยเพียงออ ซออู้ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฉิ่งวงเล็ก ฉิ่งวงใหญ่ กลองตะโพน ตะโพน ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง (ระนาด ใช้ไม้นวมตี)

4. วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงปรับปรุงขึ้น ใช้ประกอบละครดึกดำบรรพ์ ประกอบด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ฉิ่งวงใหญ่ ซออู้ ขลุ่ยเพียงออ ตะโพนกลอง ตะโพน กลองแขก ฉิ่งหุ่ย 7 ใบ

5. วงปี่พาทย์มอญ เดิมเป็นของมอญ ใช้ทั้งงานมงคลและอวมงคล แต่ปัจจุบันจะใช้บรรเลงเฉพาะงานศพ เท่านั้น มีขนาดต่างกันดังนี้.

5.1 วงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า ประกอบด้วย ฉิ่งมอญวงใหญ่ ระนาดเอก ปี่มอญ เปิงมางคอก ตะโพนมอญ โหม่งมอญ ฉิ่ง

5.2 วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ ประกอบด้วย ฉิ่งมอญวงใหญ่ ฉิ่งมอญวงเล็ก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ปี่มอญ เปิงมางคอก ตะโพนมอญ โหม่งมอญ ฉิ่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ กรับ

5.3 วงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ประกอบด้วย ฉิ่งมอญวงใหญ่ ฉิ่งมอญวงเล็ก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก ปี่มอญ เปิงมางคอก ตะโพนมอญ โหม่งมอญ ฉิ่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ กรับ

6. วงปีพาทย์นางหงส์ เป็นวงปีพาทย์ที่ใช้บรรเลง ใน งานศพเท่านั้น เครื่องดนตรีที่ใช้ ปี่ชวา ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก กลองมลายู ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง

วงเครื่องสาย

วงเครื่องสาย หมายถึง วงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายเป็นหลัก โดยมีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและกำกับจังหวะประกอบ มีหลายขนาด ดังนี้

1. วงเครื่องสายวงเล็ก ประกอบด้วย จะเข้ ซออู้ ซอด้วง ขลุ่ยเพียงออ โทน รำมะนา ฉาบเล็ก ฉิ่ง
2. วงเครื่องสายเครื่องคู่ ประกอบด้วย จะเข้ 2 คัน ซออู้ 2 คัน ซอด้วง 2 คัน ขลุ่ยเพียงออ โทน กรับ รำมะนา ฉาบเล็ก ฉิ่ง โหม่ง
3. วงเครื่องสายผสม คือ วงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายแบบธรรมดา และนำเครื่องดนตรีอื่นมาผสม เช่น "วงเครื่องสายขิม" จะนำขิมมาบรรเลงร่วม
4. วงเครื่องสายปี่ชวา คือ ปรับปรุงมาจาก " วงกลองแขกเครื่องใหญ่ " ใช้ ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ปี่ อ้อ ปี่ชวา กลองแขก ฉิ่ง ฉาบ ต่อมาเปลี่ยนขลุ่ยหลีบมาแทนปี่อ้อ แล้วจึงเปลี่ยนชื่อเป็น " เครื่องสายปี่ชวา "

วงมโหรี

เป็นวงที่เกิดจากการผสมกัน ระหว่างวงปีพาทย์และวงเครื่องสาย ตัดเครื่องดนตรีที่มีเสียงดังออก ย่อขนาดเครื่องดนตรีในวงปีพาทย์ ให้มีขนาดเล็กลงและเพิ่มซอสามสาย วงมโหรีเป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีครบทุกประเภท คือ ดิด สี ดี เป่า แบ่งตามขนาด ดังนี้

1. วงมโหรีวงเล็ก ประกอบด้วย ระนาดเอกมโหรี ฆ้องวงใหญ่มโหรี จะเข้ ซอสามสาย ซออู้ ซอด้วง ขลุ่ยเพียงออ โทน รำมะนา ฉิ่ง

2. วงมโหรีเครื่องคู่ ประกอบด้วย จะเข้ 2 ตัว ซอสามสาย ซอสามสายหลีบ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก

ซออู้ 2 คัน ซอด้วง 2 คัน ขลุ่ยหลีบ ขลุ่ยเพียงออ

โตน รำมะนา ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ โหม่ง

3. วงมโหรีเครื่องใหญ่ ประกอบด้วย จะเข้ 2 ตัว ขลุ่ยหลีบ ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยอู้ ซออู้ 2 คัน ซอด้วง 2 คัน ซอสามสาย 2 คัน

ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก โทน รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง

** นอกจากนี้ ในสมัย ร. 9 ของเรา ได้เกิดวงมหาสุริยางค์ขึ้น ในงานครบรอบ 100 ปี ของหลวงประดิษฐ

ไพเราะ ศรี ศิลป์ โดยทั่วไปวงดนตรีไทยที่เป็นที่รู้จักกัน โดยทั่วทุกภาคของประเทศ มีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท

ได้แก่

1. วงปีพาทย์
2. วงเครื่องสาย
3. วงมโหรี

วงปีพาทย์ เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องประเภท "เครื่องตี" เป็นเครื่องดนตรีสำคัญหรือเป็นตัวเอกได้แก่ ระนาด กับ ฉิ่งวง และมีเครื่องเป่าคือ ปี่ เป็นตัวสำคัญรองลงมา นอกจากนั้นก็มีเครื่องประกอบจังหวะอื่น ๆ เช่น กลอง, ฉิ่ง, ฉาบ

วงเครื่องสาย เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องประเภท "เครื่องสาย" เป็นหลักอันได้แก่ ซออด้วง กับซออู้ และมีเครื่องเป่า คือ "ขลุ่ย" สำคัญรองลงมา นอกจากนั้นก็มีเครื่องประกอบจังหวะคือ ฉิ่ง, ฉาบ, กลอง เครื่องดนตรีที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในวงเครื่องสายคือ "จะเข้"

วงมโหรี เป็นวงดนตรีที่บรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีจากวง "ปีพาทย์" กับวง "เครื่องสาย" มาผสมกัน ดังนั้น วงมโหรีจึงประกอบด้วยเครื่องดนตรี คือ ระนาด, ฉิ่งวง, ซออสามสาย, ซออด้วง, ซออู้, ปี่, ขลุ่ย, จะเข้, และเครื่องประกอบจังหวะทั้งหลายเท่าที่เห็นสมควร **ข้อสังเกต** ปี่ไม่มีในวงมโหรี นั่นคือการแบ่งลักษณะของวงดนตรีไทยออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ต่อไปเราจะมาพูดถึงในรายละเอียดของวงแต่ละประเภทกันว่าเป็นอย่างไร ประเภทของวงปีพาทย์ยังแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้อีก ตามแต่จุดประสงค์ ของการใช้งานดังนี้

1. วงปีพาทย์ชาตรี

เป็นวงปีพาทย์โบราณที่มีเครื่องดนตรีน้อยที่สุด เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังตะลุง และมโนราห์ เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงดนตรีประเภทนี้ได้แก่ ปี่นอก ฉิ่งคู่ โทน 1 คู่ กลองชาตรี 1 คู่ กระจับ ฉิ่ง

2. วงปีพาทย์ไม้แข็ง

วงปีพาทย์สามัญสำหรับประกอบการแสดง และ ประโคมในงานทั่วไป มี 3 ขนาด ดังนี้

2.1 วงปีพาทย์เครื่องห้า ใช้เครื่องดนตรีและผู้บรรเลงคือ ระนาดเอก 1 คน ฉิ่งวงใหญ่ 1 คน ปี่ใน 1 คน ฉิ่ง 1 คน ตะโพนหรือกลองทัด 1 คน

2.2 **วงปีพาทย์เครื่องคู่** ระนาดเอก 1 คน ระนาดทุ้ม 1 คน ฉิ่งวงใหญ่ 1 คน ฉิ่งวงเล็ก 1 คน ปี่ใน 1 คน ฉิ่ง โหม่ง ฉิ่ง 1 คน ฉาบ 1 คน ตะโพนหรือกลองทัด 1 คน

2.3 วงปีพาทย์เครื่องใหญ่ ใช้เครื่องดนตรีบรรเลงคือ ระนาดเอก 1 คน ระนาดทุ้ม 1 คน ระนาดเอกเหล็ก 1 คน ระนาดทุ้มเหล็ก 1 คน ฉิ่งวงใหญ่ 1 คน ฉิ่งวงเล็ก 1 คน ปี่ใน 1 คน ปี่นอก 1 คน ฉิ่ง โหม่ง ฉิ่ง 1 คน ฉาบ 1 คน ตะโพนหรือกลองทัด 1 คน

*****หมายเหตุ*****วงปีพาทย์ไม้แข็งทั้งสามชนิดนี้ ไม้ที่ผู้เล่นใช้ในการบรรเลงระนาดจะใช้ไม้แข็ง (หัวหุ้มที่ใช้ตีจะแข็งทำให้เสียงดัง แข็ง กรึ่ยาวกราด) สำหรับกลองอาจใช้กลองแขกตีแทนกลองทัดและตะโพนได้ในการบรรเลงเป็นบางเพลง

ข้อสังเกต นักศึกษาคงจะสับสนอยู่บ้างเกี่ยวกับจำนวน, ประเภทของวงแต่ละประเภท ลองพิจารณาความ

แตกต่างกันี้

- วงปีพาทย์เครื่องห้า มีจำนวนเครื่องดนตรีอย่างละ 1 ชิ้น
- วงปีพาทย์เครื่องคู่ มีจำนวนเครื่องดนตรีอย่างละ คู่ กล่าวคือ มีทั้งระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงเล็ก ฆ้องวงใหญ่
- หากวงใด มีระนาดเล็กด้วย นั่นคือวงปีพาทย์เครื่องใหญ่

3. วงปีพาทย์ไม้นวม

วงปีพาทย์ชนิดนี้ใช้เครื่องดนตรี ผู้บรรเลง และขนาดของวง เหมือนกับวงปีพาทย์ไม้แข็งเกือบทุกอย่าง ส่วนที่แตกต่างก็คือ

- ใช้ ขลุ่ยเพียงออ แทนปี่ใน
- เพิ่ม ซออู้
- ใช้ไม้นวมตีระนาดเอกไม่ระนาดเอกเหล็ก (ทำให้เสียงนุ่มนวลขึ้น)

4. วงปีพาทย์มอญ

เครื่องดนตรีของวงปีพาทย์มอญนี้ ปิดทองหรือทาด้วยสีทองเกือบทุกชิ้น วงปีพาทย์มอญเช่นเดียวกับวงปีพาทย์ไทย กล่าวคือ มีเครื่องห้า, เครื่องคู่, เครื่องใหญ่ เช่นกัน มีชื่อแตกต่างกันดังนี้

- ใช้ปี่มอญ แทนปี่ใน (ปี่มอญ เสียงต้อต่ำฟังเสียงแล้วเอือกเย็นและวังเวง)
- ใช้ฆ้องมอญ แทน ฆ้องวง
- ใช้ตะโพนมอญ แทน ตะโพนไทย
- เพิ่มเปิงมางคอกเข้า (เปิงมางคอก ใช้เปิงมาง 7 ลูกเทียบให้มีเสียงสูง - ต่ำ ตามลำดับผูกร้อยเข้ากับคอกเปิงมาง)วงปีพาทย์มอญนิยมบรรเลงในงานศพ เพราะมีทำนองฟังแล้วโหยหวนชวนให้เกิดความเศร้าใจ

5. วงปีพาทย์นางหงส์

ใช้เครื่องดนตรีเหมือนกับวงปีพาทย์ไม้แข็งทุกอย่างนอกจาก

- ใช้ ปี่ชวา แทน ปี่นอก
 - ใช้ กลองมะลายู 1 คู่ แทน กลองตะโพนและกลองทัด
- วงปีพาทย์นางหงส์นี้ใช้บรรเลงเฉพาะในงานศพเท่านั้น

